HE 41/2025 vp
Ympäristöpäällikkö Antti Heikkinen
Suomen luonnonsuojeluliitto ry
ympäristövaliokunta 20.5.2025

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi eräiden ympäristöasioiden käsittelystä Lupa- ja valvontavirastossa sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Yleistä
Yhden luukun malli sekä sitä tukeva Lupa- ja valvontaviraston perustaminen tehostavat hankkeiden luvitusta. Silloin hankekokonaisuuden eri luvat voidaan käsitellä yhtä aikaa rinnakkain eikä nykyiseen tapaan jonossa peräkkäin.

Malli mahdollistaa myös ympäristöasioiden entistä kokonaisvaltaisemman huomioon ottamisen. Erilaiset ympäristöön kohdistuvat vaikutukset voidaan silloin ottaa huomioon yhtä aikaa riippumatta siitä, mikä laki niitä koskee. Näin vältettäisiin joidenkin ympäristöasioiden "putoaminen" eri lupien ja prosessien väliin. Samalla voitaisiin välttää hankalia tilanteita, joissa hanke olisi saanut jo monta lupaa, mutta vasta viimeisten lupien kohdalla huomattaisiin vakavia ympäristöongelmia. Kokonaisvaltaisessa hankkeen tarkastelussa ympäristöongelmia olisi helpompi hallita esimerkiksi lupaehtoja säätämällä. Muuten jouduttaisiin herkemmin antamaan lopuksi ongelmallisia poikkeuslupia tai hylkäämään lupahakemus.

Yksityiskohtaisia lakikommentteja

Laki eräiden ympäristöasioiden käsittelystä Lupa- ja valvontavirastossa
Ratkaisukokoonpanoissa (4 §, 12 §) on tärkeää varmistaa, että jokaisessa asiassa käytössä on riittävä oikeudellinen ja luonnontieteellinen osaaminen. Käytännössä yhden hengen kokoonpanoja ei pidä sallia.

Jatkotyössä tulisi *Turvallisuus- ja kemikaalivirasto* liittää Lupa- ja valvontavirastoon sekä sen *kaivos- ja ympäristöasiat* tiiviimmin yhteen luukkuun muutenkin kuin vapaaehtoisuuden pohjalta (vertaa 16 §). Se edistäisi ympäristöasioiden aikaisempaa ja kokonaisvaltaisempaa huomioon ottamista.

Luonnonsuojelulaki
35 § Hankkeiden ja suunnitelmien arviointi
Natura-lausunnosta on selvintä pyytää lausunto Lupa- ja valvontaviraston sisällä yleisen edun valvontayksiköltä tai luonnonsuojeluviranomaisilta. Lausunto on tärkeää dokumentoida, koska Naturaan liittyy myös EU-vastuita.

Jos asia on laaja, Natura-lausunnon määräaikaa tulee voida pidentää 1-3 kuukautta.

Laki ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun lain muuttamisesta
22 a § Ympäristövaikutusten arviointimenettelyn ja lupamenettelyn yhteensovittaminen
Yva-selostuksen ja lupahakemuksen yhtäaikainen kuuleminen on erittäin ongelmallista. Yva-selostus sisältää yvan tulokset. Yva päättyy vasta selostuksesta ja siitä annetuista lausunnoista annettavaan perusteltuun päätelmään. Lausunnoissa voi tulla esiin asioita, jotka voivat vaikuttaa esimerkiksi vaihtoehtovertailun tulosten muuttumiseen. Olisi ongelmallista, jos lupahakemus voitaisiin tehdä sellaisesta vaihtoehdosta, joka yva-selostuksen lausuntojen perusteella onkin joitakin muita huonompi tai peräti toteuttamiskelvoton.

Tämä ongelma on tunnistettu HE:ssäkin (s. 83): “Osallistumisen vaikuttavuus voi toisaalta vähentyä yhteiskuulemisessa, koska YVA-selostuksesta saatava palaute ei enää vaikuta hankkeesta vastaavan hankesuunnitelmaan ja lupahakemuksen sisältöön. Asianosaisilla ei myöskään olisi käytössään yhteysviranomaisen perusteltua päätelmää hankkeen merkittävistä ympäristövaikutuksista tai muiden viranomaisten arviointiselostuksesta antamia lausuntoja lupahakemuksesta lausuessaan, mikä voi heikentää kokonaiskuvan saamista hankkeen vaikutuksista.” Lisäksi s. 108: “YVA-selostuksen ja lupahakemuksen yhteiskuulemistilanteissa hankkeen toteutusvaihtoehtoja koskevat ratkaisut on tullut tehdä ennen YVA-selostuksen kuuluttamista, minkä seurauksena yleisöllä ei tässä vaiheessa olisi enää mahdollisuutta vaikuttaa hankkeen toteutusvaihtoehtoihin.”

Lausuntokierroksella oli 1-vaihtoehtona rajoittaa yva-selostuksen ja lupahakemuksen yhteiskuuleminen vain muutoshankkeisiin. Sellainen olisi esimerkiksi olemassa olevan tehtaan laajennus. Tämä vaihtoehto sai laajaa kannatusta. Hallituksen esityksessä päädyttiin kuitenkin vaihtoehtoon 2, jossa näin voisi tehdä kaikissa hankkeissa.

Yhteenveto: Jos yva-selostuksen ja lupahakemuksen yhteiskuulutus ylipäätänsä hyväksyttäisiin, se pitäisi sallia vain muutoshankkeissa.

Hankeluettelo
Hankeluettelossa tuulivoimaloiden mukaisen alarajan laskeminen viiteen voimalaan on perusteltua. Valtaosa hankkeista on paljon suurempia. Tällaiset pienet hankkeet saattavat kuitenkin sijoittua esimerkiksi kahden nykyisen hankkeen väliin tai lähelle asutusta. Niiden arviointi on tärkeää, koska tuulivoiman ohjaus tapahtuu muuten vain kuntien kaavoituksella ja rakentamisluvilla. Yva on parempi tapa ohjata tuulivoimaloita kuin esimerkiksi etäisyysnormi asutuksesta. Esimerkiksi melu riippuu enemmän maaston peitteisyydestä ja muista paikallisista oloista kuin pelkästä etäisyydestä.

36 § Arviointimenettelyn soveltamista koskevat poikkeukset
Esitys laajentaisi arviointimenettelyn ohittamisen mahdollisuuden tapauskohtaisesti muihinkin kuin laissa nyt oleviin maanpuolustuksen ja siviilivalmiuden hankkeisiin. Tämä on erittäin epämääräistä. Tämä on ongelmallista. Mikä tahansa hanke voi väittää, että yva merkitsee hidastusta ja vaarantaa hankkeen toteutumista. Menettelystä pitäisi kerätä lausunnot ja varmistaa siitä muutoksenhaku myös ympäristöjärjestöille.

Voimavarat ovat kynnyskysymys
Jotta yhden luukun uudistus onnistuisi, on välttämätöntä turvata Lupa- ja valvontaviraston voimavarat.

Muistettakoon, että selvitettäessä syitä yli vuoden kestävien ympäristölupaprosessien kestolle, havaittiin merkittävimmäksi lupaviranomaisesta johtuvaksi syyksi esittelijän liian suuri työkuorma. (Ympäristöministeriön julkaisuja 2021:35).

Onnistunut organisaatiomuutos vaatii aina erityisiä lisävoimavaroja. Uusien virastojen ja mallien toiminnan käynnistäminen on iso työ. Se vaatii myös käyttövaroja mm. yhtenäisten tietojärjestelmien ja prosessien kehittämiseen.

Suurin vaara on, että uusien menettelyjen hyödyt menetetään riittämättömien voimavarojen takia. Siksi resurssien varmistaminen on nyt kaikkein tärkeintä.

Seurantatarve
Luvituksen ja hallinnon muutokset ovat suuria. Siksi niiden vaikutuksia kannattaa seurata. Lupien käsittelyn lisäksi tulee seurata vaikutuksia ympäristöön ja kansalaisten ympäristöoikeuksiin.

Lisäteitoja

- ympäristöpäällikkö Antti Heikkinen. p. 044 901 0461, antti.heikkinen@sll.fi
- toiminnanjohtaja Tapani Veistola, p. 0400 615 530, tapani.veistola@sll.fi